

INFORMATIEBEROEP

Gisteren en vandaag

Kris CLARA
Bibliothécaire en Chef du Collège d'Europe
Présidente du V.V.B.A.B.

Oorsprong bibliotheek

- Oudste bibliotheken = bewaarbibliotheken - geen onderscheid met archief
- oudheid : verzamelen & systematisch ordenen
- middeleeuwen & renaissance : kloosterbibliotheken & privécollecties
uitvinding boekdrukkunst

In de oudheid geen onderscheid tussen archief en bibliotheek :

- bij Babyloniërs : kleitabletten bewaard in tempels
- kloosterorden : vooral de Benedictijnen
- ◇ scriptoria : copieren van manuscripten
- ◇ kloosterbibliotheken bevatten vooral de geschriften van de kerkvaders en commentaren daarop, maar ook enkele romeinse schrijvers zoals Virgilius en Horatius en Cicero.
- 13e eeuw : ontstaan van universiteiten : het nieuwe leren : hier komt het nieuwe centrum voor studie van literatuur.
- 13e 14e 15e eeuw : ontstaan van private boekverzamelingen : Filips de Goede, Karel V (basis van de Bibliothèque nationale in Frankrijk)
- renaissance : nieuwe culturele factoren : ontstaan van handel, boekdrukkunst, studie van niet-kerkelijke literatuur, herlezen van de klassieken : verbreden van de cirkel van boekverzamelaars naar rijke handelaars.

Onstaan (2)

- 17e-18e eeuw : ontstaan van grote nationale bibliotheken & bibliotheekplanning
- 19^e-20^e eeuw :
 - ◇ publieke financiering
 - ◇ openbare bibliotheken
 - ◇ wetenschappelijke tijdschriften

- bibliotheekplanning : oude praktijk van het keteken van boeken verdwijnt, boeken worden recht op geplaatst op rekken
- eerste essay over bibliotheek-organisatie : Gabriel NAUDE (verantwoordelijk voor de bibliotheek van MAZARIN) :
 - ◇ avis pour dresser une Bibliothèque (1627)
 - ◇ basisideën : een wetenschappelijke bibliotheek, verzameling van het hele weten en kennis, systematisch geordend, open voor onderzoek.
- Midden 19e eeuw : idee aanvaard dat bibliotheken ter beschikking worden gesteld door lokale overheden, en gefinancierd door de overheid.

Vandaag

- Veelheid aan materialen : boeken, tijdschriften, grafisch, beeld- en klankmateriaal, elektronische informatie
- informatiesnelweg en digitale bronnen

We zitten in een periode van sterke verandering, de overgang naar een informatiemaatschappij, een verandering die ook gevolgen heeft voor ons vak. Alles lijkt in beweging te zijn, er is een explosie aan informatie.

Op het vlak van de informatietechnologie, is het Internet en de enorme toename van informatie het meest opvallend verschijnsel. Niet alleen de omvang maar ook de diversiteit van de media waarin de informatie tot ons komt neemt toe. Die toename lijkt op het eerste gezicht een zegen, meer is beter, maar kent haar eigen problemen o.m. het zoeken van de juiste informatie in die veelheid aan aanbod.

Daarbij komt het aspect van de commercialisering van de informatie : meer dan ook is er met informatie geld te verdienen en dat laat zich ook voelen in de bibliotheek. De gebruiker wordt overstelpt door het aanbod en heeft nood aan de juiste informatie op het juiste ogenblik. Voor die veeleisende gebruiker zijn er ook nieuwe hulpmiddelen om toegang te krijgen tot informatie, veelal buiten de bibliotheek. Zoekrobots op het Internet zijn hulpmiddelen om in de veelheid aan informatie zijn weg te vinden.

Bibliotheek blijven echter een meerwaarde aanbieden, nl. door de "ruis" bij het zoeken te reduceren, door een kwalitatieve benadering van het aanbod, dor het kaf van het koren te scheiden.

De brede toegang tot informatie moet behouden blijven, maar tzt moeten bibliotheken met vakbekwaamheid de gebruiker door het immense informatieaanbod loodsen.

De opleiding moet hierop inspelen.

Nieuwe digitale bibliotheek

- virtuele bibliotheek
 - elektronische bibliotheek
 - digitale bibliotheek
- beter : digitale collecties als aanvulling op de traditionele bronnen**

Voorkeur voor de term digitale collectie, als aanvulling op het traditonele bezit.

Virtuele en elektronische bibliotheek - linguïstisch bezwaar; een vereenvoudiging van de taken van een moderne bibliotheekpraktisch bezwaar; te veel nadruk op de wetenschappelijke bibliotheek en te weinig aandacht voor de effecten van digitaliseren op de openbare bibliotheken.

Elektronische bibliotheek - verwijst uitsluitend naar de technologie die de informatie ontsluit : elektronische leesapparatuur is nodig om digitale documenten te kunnen raadplegen

Virtueel - verwijst uitsluitend naar de omgeving waarbinnen informatie wordt aangeboden : naast reëel aanwezige boeken, ook virtueel beschikbare informatie op www, consultatie op afstand en op verschillende tijdstippen.

Digitale collecties - voorzichtigere terminologie : verwijst naar de informatiedrager en het medium. Eens de informatie inhoud digitaal bewerkt is, zijn nieuwe werktuigen en onstuitingssystemen beschikbaar om de informatie te decoderen, beschikbaar te stellen.

Traditionele bibliotheken worden aangevuld door digitale collecties. Papier blijft ook in de bibliotheek van vandaag en morgen een uitermate geschikt medium voor de verspreiding van sommige literatuurvormen. Voor andere vormen van informatie zijn digitale media en digitale verspreidingskanalen beter geschikt. De twee bestaan naast elkaar en beïnvloeden elkaar.

Web-informatie

- Topic centred vs. publication centred
- Just in case ➡ just in time
- verschuiving van tekst naar grafieken, tabellen, beelden
- consultatie op afstand
- publicatie on demand

Nieuwe publicatievormen ontstaan, bv. Web-magazines, elektronische tijdschriften. Deze fragmenteren de plaats waar informatie kan gesprekkeld worden. In tegenstelling tot vroeger zijn online databanken, of tijdschriften en boeken niet meer de enige informatiebronnen. De informatieverstrekker moet dus een inhoudelijke aanpak hebben eerder dan een aanpak verbonden aan de bron van de informatie. Naast een aantal basisbronnen, gebruikt hij een waaier aan andere en vaak ongestructureerde bronnen op zoek naar het geschikte antwoord op een gebruikersvraag.

Historisch : bibliotheken zijn bezwaarplaatsen van collecties die daar liggen te wachten op de gebruiker om geconsulteerd te worden. Maar het bezwaar daarbij is dat de gebruiker ook naar die collectie moet toekomen, consultatie op afstand is uitgesloten.

Vandaag : zijn informatiediensten steeds meer afgestemd op informatievoorziening just in time : de juiste informatie op het juiste ogenblik in het juiste formaat. Het web bevordert deze evolutie.

De rol van de vakreferent verandert in een situatie waarin zowel de gebruiker als de referent op afstand moeten opereren, waarin de consultatie op een verschillend tijdstip gebeurt als de informatieverstrekking.

Traditioneel bevinden informatiegebruiker en verstreker in eenzelfde ruimte en binnen dezelfde tijd. Door netwerking is dit niet meer zo : gebruikers consulteren vanop afstand, ze bedienen zichzelf en op verschillende tijdstippen in een virtuele informatieomgeving.

Concept : digitale collectie

- meer dan een gedigitaliseerde verzameling
- **georganiseerde omgeving** waarbinnen collecties, diensten en gebruikers samenkomen
- ondersteuning van de volledige cyclus van creatie, verspreiding, gebruik en bewaren van data, informatie en kennis

Niet uitgewerkt hoofdstuk

Digitale documenten

- Documenten bevatten
 - ◆ tekst
 - ◆ beeld
 - ◆ geluid
 - ◆ metadata
- in gelaagde structuur - hyperlinks
- verspreid over verschillende locaties/tijdstippen

Niet uitgewerkt hoofdstuk

Traditionele bekwaamheden

- selectie & acquisitie
- onsluiting : catalografie & indexering
- SDI en current awareness - diensten
- zoekstrategieën
- online zoeken en CD-ROM

Bron - Aslib : essential skills in library and information work een inleidende cursus voor nieuwelingen in het informatieberoep, in de publieke en in de privésector.

Acquisitie en selectie : omdat budgetbeperkingen beletten dat alles wordt aangeschaft, hebben bibliothecarissen geleerd te selecteren en een selectieprofiel op te stellen voor hun collecties.

Aanvullend

- financieel management
- copyright problematiek
- marketing technieken voor informatiediensten
- auditing
- performance measurement
- management van elektronische records & elektronische tijdschriften
- gebruikersonderzoek

Copyright - de basisbeginselen en implicaties voor het informatieberoep vooral : toepassing in de digitale wereld. CD-ROM,

online, licentiepolitiek, het standpunt van uitgevers, de Europese richtlijn.

Marketing - een recente trend in de informatiewereld : commercialisering, en verrekening van de dienstverlening. Door budgetaire restricties, zijn informatiedeskundigen steeds meer verplicht, om te kunnen overleven en strikt te waken over de uitgaven en inkomsten van hun dienst. In de opleiding worden technieken aangeleerd de gebruikersgroepen te identificeren, hun informatiebehoefte te definiëren, en een aangepast dienstverlening uit te bouwen.

Auditing - over welke middelen en bronnen beschikt de infodienst binnen de overkoepelende organisatie ? Wat is het doel van de infodienst ? Waarvoor wordt de informatie gebruikt, hoe is de informatiestroom, welke personeelsinvestering is er, (bij voorkeur een kleine investering met een grote opbrengst) ontwikkelen van een strategie die in overeenstemming is met het doel van de org., promotie van de dienst.

Performance measurement - een aantal management technieken zoals kwaliteitsbeheersing, benchmarking, helpen de informatiedeskundige om de waarde van zijn dienstverlening kritisch te evalueren en bij te sturen.

Management elect - Records en ts : creëren, en acquisitie van el. materiaal, opslag, ontsluiting, verspreiding, bewaren.

Gebruikersonderzoek - wat is de bedrijfscultuur ? Wie zijn concurrenten ? Wie is uw klant ? Wat omvat uw dienstverlening tegen welke prijs ? Hoe vooruitlopen op komende verwachtingen bij gebruikers ? Communicatietechnieken met de gebruiker.

Informatieberoep ?

Combinatie	
- Informatie-	- Informatie-
- systemen	- diensten
- dataverwerking	- bibliotheek- &
- IT & computer	- documentaire
- opleidingen	- opleidingen

Met het ontstaan van de informatiemaatschappij, en daaraan gekoppeld de marktontwikkeling en ontplooiing van de werkgelegenheid, zou men zich verwachten aan een goed ontwikkelde en onderbouwde informatiepolitiek ? Men zou er zich aan verwachten dat een groot belang wordt gehecht aan het informatieberoep, een goed gedefinieerd geheel van vakkennis en bekwaamheden waarop een beroep wordt gedaan door de overheid bij het nemen van beslissingen inzake de informatiepolitiek.

Dit is niet het geval. Geen beroepsgroep kan het monopolie claimen van de vakkennis en vaardigheden, nodig ter ondersteuning van de informatiemaatschappij. In tegendeel, het informatieberoep omvat een hele variëteit aan vakmensen, met een grote waaier aan beroeps categorieën.

Er is geen duidelijkheid en geen eensgezindheid wat het informatieberoep precies inhoudt. Onderscheid wordt soms gemaakt tussen wie zich bezighoudt met informatie-systemen en wie met informatie-diensten. In brede zin, slaat dit onderscheid op de beroepen in de computer en IT-sector en meer traditionele bibliotheek- en documentatieberoepen.

De twee beroepssectoren behandelen beiden "informatie" vanuit een andere hoek, maar de scheiding wordt steeds kleiner en idealiter moet de informatiedeskundige vandaag en morgen de vaardigheden uit de twee vakgebieden combineren.

Digital Library

- geïntegreerde desktop en e-mail
- strategische planning voor de digitale bibliotheek
- elektronische formaten : HTML, PDF, SGML
- metadata en standaarden
- digitale opslag en document servers

Niet uitgewerkt hoofdstuk

Digital Library (2)

- copyright en licentiepolitiek
- elektronisch publiceren
- CAS en elektronische inhoudstafels
elektronische tijdschriften
- rol van tijdschriftagenten :
elektronische tussenpersoon
- integratie van de digitale puzzel
- wetenschappelijke communicatie in
een digitale wereld

Niet uitgewerkt hoofdstuk

AND, not OR

- aanvulling ipv uitsluiting
- zowel gedrukt materiaal als digitale
informatie
- zowel lineair als hypertext
- zowel directe toegang als
bemiddeling
- zowel fysieke collecties als
elektronische toegang
- zowel gebouw als interface

Niet uitgewerkt hoofdstuk

Digital Library (3)

- meettechnieken en
kostenberekening
- IT ontwikkelingen
- uitbouw van elektronische diensten
- Internet en navigatie
- Intranet
- organisatie en human resources
management

Niet uitgewerkt hoofdstuk

* * *